

pokrewnych dziedzin. Autorka odniosła się merytorycznie do wielu problemów dotąd nie dostrzeganych czy nawet pomijanych (dowodzą tego chociażby jej spostrzeżenia o potencjale i polisemii parentezy w języku artystycznym, a co za tym idzie, o funkcjach tej kategorii składni). Jej wnioski poparte zostały bogatym materiałem egzemplifikacyjnym. Uważam, że analizę wybranego materiału językowego przeprowadziła umiejętnie i rzeczowo.

Prezentowana klasyfikacja wyrażenia parentetycznych jest spójna. Autorka przedstawiła ich istotną rolę w budowie tekstu oraz ich znaczenie na ogólną wymowę powieści. Parentezy analizuje w zależności od celu aktu mowy, woli nadawcy i wielorakich funkcji. W moim przekonaniu monografia Tatiany Kwiatkowskiej wyróżnia się zarówno w warstwie koncepcyjnej, jak i na płaszczyźnie analitycznej. Stwierdzam jednoznacznie, że jej opracowanie pod względem merytorycznym i językowym to dojrzałe studium badawcze zasługujące na szerokie zainteresowanie filologów. Dodatkowym walorem pracy jest to, iż wpisuje się ona w kanon oryginalnych opracowań w zakresie idiolektu artystycznego.

Jarosław WIERZBIŃSKI

ЩО ВИДНО У ДЗЕРКАЛІ НАРАТОЛОГІЇ?

(Мацевко-Бекерська Л. Українська мала проза кінця XIX - початку XX століття у дзеркалі наратології. - Львів: Сплайн, 2008. - 408 с. Наклад 300 прим. ISBN 978-966-663-224-4)

Книга Лідії Мацевко-Бекерської — перше⁹⁸ в українському літературознавстві цілісне монографічне дослідження певного періоду української літератури в аспекті наратології. Дослідниця ставить собі за мету “систематизувати спостереження над наративною специфікою малої прози XIX - початку XX ст., певним чином типологізувати наратора як центр викладу, а також частково як домінуючу розвинутої сюжетної лінії та формування рецептивного контексту для пізнання неординарного самодостатнього явища в історії української літератури” (с. 9).

Структурно монографія Лідії Мацевко-Бекерської складається з трьох розділів.

Перший з них — “Наратологічний дискурс новітнього українського літературознавства” — служить для актуалізації та концептуалізації наратологічного підходу до літератури. Авторка вбачає у наратології перспективну методологію дослідження літературного тексту і пропонує цей підхід як ключовий. Передусім у полі зору дослідниці — термінологічна система сучасної теорії розповіді. Наратор, наратор, образ автора, абстрактний читач, подія — ось лише деякі з термінів, що знаходять у монографії розгляд і осмислення. Найбільше уваги приділено поняттю наратора. Так, відштовхуючись від дефініції *наратора*, поданої польським літературознавцем Міхалом Гловінським у його “Словнику літературознавчих термінів”, Л.Мацевко-Бекерська визначає цю розповідну інстанцію як “сконструйовану автором фікційну особу, що висловлюється в епічному творі, надаючи викладу, в якому народжувався, творив і розвивався зображений у творі художній світ: фабула, персонажі, тло подій” (с. 19). Так само старанно авторка монографії проводить теоретичне розрізнення комунікативної компетенції наратора з одного боку і біографічного автора, абстрактного автора, наратора та уявного читача — з другого.

У другому розділі монографії — “Наративний формат жанрово-композиційних особливостей художнього тексту” — значною мірою використано класифікаційні напрацювання Ж.Женетта: Мацевко-Бекерська слідом за французьким наратологом виділила чотири наративних типи: “1) гетеродієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації — розповідає історію, в котрій він не виконує функції персонажа; 2) гетеродієгетичний наратор в інтрадієгетичній ситуації — оповідач другого ступеня, котрий розповідає історію, в яких, як правило, відсутній (“текст у тексті”); 3) гомодієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації — розказує власну історію, в

⁹⁸ Дотеперішні праці або були присвячені наративному аналізу творчості лише окремих письменників, або не мали характеру цілісного дослідження (були збірками окремих наратологічних праць), або ж використовували наратологічну методикю поряд з іншими підходами до тексту.

якій він фігурує як персонаж; 4) гомодієгетичний наратор в інтрадієгетичній ситуації — оповідач другого ступеня, що розповідає власну історію” (с. 39). Щоправда наведена класифікація наративних типів у Ж.Женетта вирішувала радше теоретичні проблеми, у монографії ж Л.Мацевко-Бекерської вирішені типи служать методичним потребам — дослідниця організувала увесь досліджуваний художній матеріал другого розділу у чотири головних параграфи, у кожному з яких проаналізувала тексти української малої прози кінця XIX - початку XX століття, що належать до одного з чотирьох наративних типів.

Третій розділ монографії — “Українська мала проза кінця XIX - початку XX ст.: наративна специфіка образотворення” — присвячено аналізу українських текстів зазначеного періоду за запропонованою знову ж таки Ж.Женеттом схемою: спершу розглянуті проблеми співвідношення порядку історії з порядком розповіді; тоді проблеми розповідного темпу і форм розповідного руху; далі проблеми наративної повторюваності подій історії; і, нарешті, проблеми модальності, тобто регулювання розповідної інформації за допомогою дистанції і перспективи (точки зору).

Монографія охоплює широке коло творів української літератури зламу століть — оповідання та новели Г.Барвінок, Т.Бордуляка, С.Васильченка, В.Винниченка, Г.Григоренка, О.Кобилянської, Н.Кобринської, С.Коваліва, О.Кониського, М.Коцюбинського, О.Маковея, Л.Мартовича, П.Мирного, І.Нечуя-Левицького, О.Пчілки, В.Стефаника, А.Тесленка, М.Черемшини, М.Яцківа.

Серед найбільш цитованих праць, окрім уже згаданого Ж.Женетта, підручник В.Шміда “Нарратологія”, праці М.Бахтіна, Ю.Лотмана, Б.Успенського. З українських учених — І.Денисюка, О.Гнідан, А.Островської, М.Кодака, Ю.Кузнецова, М.Ткачука, О.Ткачука, М.Легкого. Загалом список літератури налічує 287 позицій, із них 8 — іноземними мовами.

Монографія Л.Мацевко-Бекерської друкується за рішенням Вченої ради Інституту української філології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова від 27 лютого 2008 р. (Протокол № 6).

Рецензентами виступили доктори філологічних наук, професори В.С.Працьовитий (Львівський національний університет імені Івана Франка), А.О.Ткаченко (Київський національний університет імені Тараса Шевченка), М.П.Ткачук (Тернопільський національний університет імені Володимира Гнатюка).

Книга “Українська мала проза кінця XIX - початку XX століття у дзеркалі наратології” є вчасним і необхідним сьогодні актуалізатором наратологічних студій в Україні.

Ігор ПАПУША,

канд. філол. наук, доцент,

*докторант кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.*